

EXCURSIE NAAR FRANKRIJK

8 t/m 20 September 1969

o.l.v. Prof. Jongkees.

"'t is een herinnering zoals zovele,
maar juist die ene laat mij niet los."

Op een maandagmorgen, bij het krieken van de dag, togen op vrij stille wegen twee blauwe voertuigen zuidwaarts. De zo lang verbeide excursie had een aanvang genomen.

Deze morgen was tevens de laatste die lang zou duren; zo ons twaalf overigens wel voldoende gelegenheid gevend de klok vele eeuwen terug te draaien om de juiste geestesgesteldheid voor de Middeleeuwen te verkrijgen. In Deventer (voor koffie) en Nijmegen (voor proviand en de eerste religieuze Karolingse ruïnes) werd gestopt. Verder werden nog enige kennismakingen verricht, enkele humeuren bijgeschaafd en merkte Henk Bouma op dat het nog twaalf dagen zou duren voordat we weer thuis zouden zijn. Na dit alles reden wij weer voort het Vlaamse land tegemoet. De eerste picknick evenwel had nog op vaderlandse bodem plaats en wel bij Valkenswaard. Reeds hier genoten wij van een stralende middagzon, zodat de voertuigen, waar wij spoedig weer in plaats namen, oververhit waren; toch waren alleen in het Fordbusje de ramen wijd geopend, de Renault bleef een bijkans gesloten vervoermiddel, welk in het vervolg gebruikt zou worden als slaapwagen voor vermoeide cultuurvorsers.

Voordat we onze slaappleatsen te Namen zouden opzoeken deden we Zoutleeuw aan, waar een kerk bekeken werd. De jeugdherberg in Namen werd door beloond met twee sterren(1), mede door het feit dat hier voor het laatst "echte aardappelen" werden genuttigd.

Even over negenen reden wij de volgende dag zuidwaarts door het prachtige Maasdal, om rond het middaguur in Charleville een 17e eeuwse marktplein te bezoeken. Ook deze dag had de picknick onder een blauwe hemel plaats in het "woeste" Champagnelandschap-hierbij zij vermeld dat de drank bij deze en volgende lunches uitsluitend bestond uit melk en mineraalwater.

Tegen half vier reden wij Reims binnen, waar ons de eerste van Frankrijks grote kathedralen wachtte; ook werd aandacht besteed aan de (niet) overgebleven Romeinse bouwresten en de église St. Rémy.

Na moeizaam Reims verlaten te hebben, kostte het ons veel inspanning de

laatste 30 kilometer naar Epernay te overbruggen. De jeugdherberg (x) aldaar stelde ons voor vele raadsels, die nog steeds niet alle zijn opgelost! Enkele voorbeelden ter illustratie: waar was de leiding van deze vrij smerige auberge? Waarom sliep er wel een vreemdsoortig Fransmannetje? Waar kwam het extra kopje in onze bagage vandaan? Alleen ree Hijzeler, de secure boekhouder van deze reis, protesteerde niet, want de overnachting kostte zeer weinig (11 x 0,00 N.F.): nu al was het nodig te bezuinigen. Deze avond was overigens ook de eerste waarin het mannelijk gedeelte met gezang de "beauties" een tijdje van hun hoog nodige nachtrust beroofde. (De leiding van deze serenades berustte bij de zelfs na afloop nog altijd naar toonhoogte zoekende Henk). Ook was het deze dag al dat er twee voor de meesten onbekende liederen werden aangeheven, die in de loop van de reis automatisch tot tophits werden bevorderd: "de Tadema-blues" en "het lied van de turven en de bieten"! Het is jammer lezer, dat U deze originele liederen zult moeten ontberen. Wanneer voldoende aanvragen binnenkomen zijn wij eventueel bereid deze liederen te vertolken.

De volgende dag, na van het summiere sanitair gebruik gemaakt te hebben, reden wij het departement Yonne binnen. Om 11 uur arriveerden wij in Sens, waar we de oudste Gotische kathedraal bekeken. De lunch, weer met zon overgoten, nuttigden wij bij een ruïne van een klein kerkje op een heuvel, bij St. Julien de Sault met uitzicht op de zeer drukke spoorbaan Parijs-Lyon. 's Middags toefden wij te Auxerre, waar wij genoten van de oude, kleine straatjes en de eglise Saint-Germain met zijn indrukwekkende crypte en de (ex) kathedraal van St. Etienne.

De avond was al gevallen toen de auto's stil hielden voor het hotel "le Cheval Blanc" (of tewel hotel Koningin Wilhelmina) te Vézelay; het zou een hele tijd duren voor we alle kamers verdeeld hadden. Na het eten wilden we Vézelay op zijn gezelligheidsoorden toetsen; het resultaat was bedroevend en onverrichter zake keerden we hotelwaarts: misschien heerst hier nog een sfeer van ascese...., predikte hier niet eens Bernardus van Clairvaux de tweede kruistocht?

Na een verkruikende nachtrust bezochten we de volgende dag de Basilique de la Madeleine, wat door allen tot een van de hoogtepunten van de excursie gerekend werd. Minitieus hebben we deze kerk bestudeerd, zelfs de voorstellingen op de kapitelen werden aan

een grondig onderzoek onderworpen om te constateren dat restaureren, zelfs door Viollet-le-Duc niet kon wedijveren met de 12e eeuwse beeldhouwkunst.

Met het zicht op het stadje Vézelay lunchten wij bij zeer zomerse temperaturen en hier werd het manvolk voor het eerst de bikini's getoond: zelfs het fototoestel van Free was toch niet uitsluitend voor kastelen! Hierna gingen we weer op culturele verkenningen uit, achtereenvolgens bekeken we in Châtel-Censoir een kerkje, waar een Nederlands priester bleek te resideren, een versterkte boerderij te Faulin, te Druyes les belles Fontaines de ruïnes van het kasteel aldaar, in Metz le Comte bekeken we de kerk met een tot aan de grond reikend dak en een fleurig cimetière en bij Pierre-Perthuis blikten wij in peilloos diepe afgronden. Na in St. Père de fraaie kerk te hebben bewonderd, gingen we weer terug naar het hotel in Vézelay. Gezamenlijk nuttigden we daar het avondeten (al of niet met de dagelijkse kip); in het bijzonder vermelden we de chocoladepudding, waar uw kronikeur genoot van overheerlijke, malse wespen, die de eetlust van de anderen bedierf (uitgezonderd alles eter Free). Na nog lang geboemd te hebben, sliepen we allen slecht en ietwat gammel vertrokken wij westwaarts, Bourgondië verlatend (eigenlijk toch wel jammer" mijmerde prof. Jongkees). Tegen het einde van de ochtend bereikten we la Charité sur Loire, waar we behalve het zien van de abdijkerk, een rondgang maakten over en langs de resten van de vestingwallen: hierbij gedenken wij het vlotte, charmante en onafscheidelijke hoofdeksel van Henk! Hierna werd er lang gerust aan en in de Loire, alvorens naar het einddoel van deze warme vrijdag te vertrekken: Bourges met zijn kolossale Gotische kathedraal met de vijf portalen en de verrassend mooie ramen. Ook de jeugdherberg was van uitzonderlijk hoge kwaliteit(!!!). Hier toeverden het duo Bunna Arends en Wiesje Hallewas ons een overheerlijk, franssmakend soepje voor. Het zou die avond voor sommigen van ons een vreemd avondje worden, waar Engelsen van beiderlei kunne bepaald enige schuld aan hadden. Ook verscheen in de jongenskamer een niet naler te noemen vrouwspersoon,...om moeilijkheden te zoeken of op te lossen?--wij weten het niet.

De volgende morgen feliciteerden wij Ronald Niamut met zijn verjaardag; ook wierpen wij nog een blik rond en in de kathedraal, voordat we "Palais Jacques Coeur" gingen visiteren: Jacques Coeur, misschien wel Frankrijk eerste kapitalist, maar dan wel met een einde

in mineur. Tijdens de rondgang in zijn "palais" constateerden we dat de tot nu toe geziene gidsen allen aan het verschijnsel "scheelheid" leden.....en er zouden nog vele "visites guidées" volgen!!

We picknickten die dag wederom met zon op een vervallen stuk cultuurgrond bij Mennetou, waar resten van de druivenstruiken ons lekkere vruchten bezorgden. Na een blik op het oude vestingstadje Mennetou sur Cher zelf te hebben geworpen--Jeanne d'Arc was ons reeds voorgegaan, gingen we via het Romaanse kerkje van het feestelijke stadje St. Aignan naar Loches, waar we voorlopig alleen de aardige en vreemdgedakte kerk bezichtigden. Het was al laat in de avond toen Châtellerault bereikt werd, waar we onze magen weer vulden met voedsel en rode en/of witte wijn. Hier overnachten we in 'n propere "Auberge"(xx) met een schattige madame, echter niet nadat we de verjaardag van Ronald de eer hadden gedaan, die een dergelijk feit vereist.

Zondagochtend gingen we weer op pad. Ons eerste reisdoel was een kasteel van Karel VII in La petite Guerche, dat bewoond wordt door de nazaten van Talleyrand. Daar kennelijk zijn geest ons Nederlanders nog altijd niet gunstig gezind was, zijn we niet verder gekomen dan de poort: "Le dimanche matin on ne peut pas visiter le chateau". Hierna keerden we terug naar Loches, waar ons nog een bezoek wachtte aan het kasteel uit de 15e eeuw met de graftombe van Agnes Sorel (maîtresse van Karel VII, wier dood in 1450 ook aan bovengenoemde Jacques Coeur geen goed deed) en aan de donjon van nog oudere datum, waar een gids ons al lachende vermaakte met macabere en morbide explicaties ("triste").

Niet ver van LOches af, aan een stille landweg, stopten we voor ons openluchtmaal, dat deze keer kort van duur moest zijn. Opgewekt reden we achteruit weer op de hoofdweg toe, maar voor de aankomst aldaar werd eht Fordbusje op uiterst charmante wijze de sloot ingestuurd. Met veel rukken, trekken en duwen,- maar vooral graven -, kregen we het voertuig weer op de weg; onderwijl was de tijd niet stil blijven staan.

Vlug op weg dus, dieper Poitou in, waar we die middag een kasteeltje zagen in St. Martin de Bridoré (blauwbaard), in St. Savin de kerk bekeken met zijn schitterende fresco's, - die op het moment gerestoureerd worden,- tenslotte klommen we in Chavigny naar de ruïnes van

drie donjons, die eens strategisch van belang zijn geweest.

De nacht brachten we weer in Châtellerault door, maar niet na genoten te hebben van zelf gekookte macaroni.

De volgende dag was maandag 15 september: we waren alweer een week weg! Op deze dag bewonderden we te Senelohre een voorbeeld van een Romaanse kerk van het Poiterijnse type. Ook wandelden we in Richelieu, uiteraard een 17e eeuwse stadje, aangelegd op instigatie van de kardinaal zelf. In Chinon, een nog vrijwel geheel middeleeuws stadje, blikten we naar de immense ruïnes van het kasteel (11e-14e eeuw), waar o.a. Richard Leeuwenhart zijn laatste adem uitblies in 1299; ook bezochten we nog twee kerkjes en een café met een mooi panorama.

Bij Avon-les-Roches, waar op een heuvel de resten staan van wat eens een kerk was gebruikten we onze lunch; hier bevonden zich ook onderaardse hollen, ongetwijfeld vroeger de kelders van een burcht! Enkele enthousiastelingen toonden bepaald een spelonken affiniteit te bezitten. Al laat op de middag, gingen we, na in Avon zelf de kerk bezichtigd te hebben, naar Amay-le-Rideau, het magnifieke renaissance kasteel. Hierna bezichtigden we het kasteel van Ussé (doornroosje) uit de late 16e eeuw, hetgeen op grond van zijn torenrijk uiterlijk voor ons als "Bommelstein" in de herinnering zal voortleven. Daar het kasteel gedeeltelijk bewoond wordt, konden we niet het gehele gebouw bekijken. Van binnen viel het ook niet mee, afgezien van de vele wapensoorten, waarvan Klaas Hoekstra slechts na vermaning kon afblijven; echter toen onze vrouwelijke gids ook eens een degen te hard nam, merkte Klaas van zijn kant dadelijk op: "pas toucher"!

Tegen achten arriveerden we in Saumur, de plaats van overnachting. Staande voor ons riant varkensket konden we het kasteel van Saumur bewonderen, dat door vele schijnwerpers werd verlicht. Dit was overigens het enige positieve wat over deze auberge (--) te registreren valt: zij kon het algemeen beschaafd Nederlands peil bij lange na niet halen!!

De volgende dag bemerkten we een natuurverschijnsel dat we bijna vergeten waren: Regen. Toch schrikte zij ons niet af: we togen naar de Romaanse kerk in Saumur, de eveneens Romaanse abdijkerk met zijn merkwaardige toren van Cunault en de derde Romaanse kunstuiting van die morgen te Trèves. Na allerlei moeilijkheden op smalle weggetjes kwamen we dan in het door een laag wolkendek gesierde Fontevrault, waar we samen eerst heerlijk koffie dronken en dineerden onder gezelschap.

lige kout (er was voor 5 liter wijn gezorgd). Danig gesterkt bekeken we de indrukwekkende gebouwen van de abdij van Fontevrault (gesticht in 1079; verder zij hier speciaal vermeld dat hier altijd een vrouw de "scepter" zwaaide). Rondgeleid door een (unieke) uitmuntende gids toefden we o.a. aan de tomben van Richard Leeuwenhart en zijn ouders en in een naar tsaristische bouwkunst zwamende ---keuken. ⁶Hierna gingen we stroomopwaarts langs de Loire, richting Tours, waar we de kathedraal bekeken. Hiervan kan men de bouwgeschiedenis van de late Middeleeuwen en de vroege Renaissance aflezen. De nacht brachten we door in de jeugdherberg van les Grouets (x) bij Blois, waar een militaire tucht ons trachtte te intimideren, onder luid protest en insubordinatie.

Woensdag! Eerst naar Blois. Hier bekeken we het kasteel van en wierpen een blik in de gifkast van Catharina de Medici. Vandaar naar Molineuf (voor koffie) en naar Lavardin voor bouwvallige cultuur --een Romaans kerkje met resten van fresco's en gevaar voor instorting.

Verder een blik op een romantische kasteelruïne-- toegang alleen voor leden van de Franse jeugdbond voor restauratie!-- In de buurt van Lavardin lunchten we weer in de zon; het enige perikel, dat nu ontstond was het feit dat de tas met gewichtige papieren van Prof. Jongkees nog 30 km. terug in Molineuf koffie zat te drinken.

Dit alles kostte enkelen uiteraard hun siësta, maar toch gingen we vlug noordwaarts, via Vendôme, waar een kerk met een zeer goed geconserveerde kloostergang te zien was en via Areines met een kapelletje met XIIIe eeuwse, verrassend mooie fresco's, naar Chateaudun, waar het kasteelcomplex ons een ludieke rondgang bood: de gids was een geboren leuteraar, mede door rijk gebruik van alcohol. Verder had hij cipiersneigingen, maar onze groep was hem net te slim af.

De avond was al weer gevallen toen we Chartres bereikten, waar een magnifieke jeugdherberg (xxx) ons net kon bergen: Duitse jongeren hadden in grote getale het gebouw bezet. Na een eenvoudige doch voedzame maaltijd, togen we naar de kathedraal, die toen al bij summier licht ieders bewondering oogstte. Om 11 uur gingen we naar onze slaapplekken, waar ons het zwijgen werd opgelegd door de Duitse groepsleider Herr Doktor Meyer, die merkwaardig genoeg even later zelf het hoogste woord had! Henk strafte dit met Heine briljant af: "Wenn ich an Deutsch-

land denke, an Deutschland in der Nacht, dann bin ich um der Schlaf gebracht"

Heerlijk uitgerust bezochten wij weer, maar nu bij daglicht, de kathedraal, die voor allen zo niet het hoogtepunt, dan toch wel één der hoogtepunten zou worden van deze reis. Deze schitterende Gotische kerk met zijn prachtige gebrandschilderde ramen, is een schier volmaakt kunstwerk, waarbij de twee ongelijke torens, beide juwelen van bouwkunst, toch symbolisch voor de onvolmaaktheid des menschen staan. Ook de tocht langs de dakgoot en de klim in de rechter-toren verminderden onze indrukken niet; curieus was nog het door het oxyderen van het kopergroene dak.

De dag was echter hiermee niet voorbij: wij bezochten te Dreux de Chapelle st. Louis (neo-gotiek uit de 19e eeuw), waar de tomben liggen van het Huis Orléans (zowel uit het verleden als voor de toekomst) en bij les Andelys -- na in Anet een blik geworpen te hebben op het cadeau van Hendrik II aan zijn maîtresse Diane de Poitiers -- bestonden wij gelijk de troepen van Philippe Auguste het stekste kasteel in Normandië van Richard Leeuwenhart: Château Gaillard.

Prof. Jongkees met 5 man bewaakte de tros en Free ook met 5 man nam bezit van van de romantische door laat zonlicht begoten ruïnes; dit alles onder het zingen van het "Grönnen's Laid"

De stemming was weer jubelend en bleef dat ook in onze eindbestemming van de dag: de jeugdherberg van Louviers (X), waar Ronald zijn rijst-kookkunst bewees, er voldoende "Kronenbourg" was en het ijs en de koffie in het hotel van prof. Jongkees goed smaakten.

Vrijdag! Voor de tweede maal constateerden wij regen, juist nu we een heel eind hadden te rijden naar zuid-oost België. Toch reden we eerst terug naar le Grand Andelys om de kerk te bekijken: deze heeft twee gezichten

één kant is flamboyante Gothiek, de andere is in Renaissancestijl gebouwd. Vandaar gingen we in een lange ruk door naar Beauvais waar ons de hoogste kathedraal wachtte, die echter nooit is afgebouwd. ~~Ernst~~ Slechts het koor en de twee transepten.

Te Clermont din~~er~~den we in een "restaurant de la Route": enkelen veerden op bij het aandragen van aardappelpuree, zij waren haast de smaak ervan vergeten. Hierna reden wij verder naar Laôn, met zijn vroeg-gothische kerk, om meteen daarna weer voort te razen in de blauwe voertuigen. In het donker verlieten wij la douce France en wij streken neer in de jeugdherberg te Bouillon (XX), --met uitzicht op het kasteel, uitsluitend overdag.

Echter de volgende morgen was het kasteel in nevelen gehild, tot droefenis van Free. Na een summier ontbijt, --ach, de restjes moesten op: het was tenslotte de dag van terugkeer, 20 september-- reden we noordwaarts over de slechte Belgische wegen om tenslotte rond de middagklok de Nederlandse grens te passeren en op Maastricht aan te sturen. Hier genoten we van koffie en een degelijke uitsmijter.

Ook bekeken we nog ondanks onze moeheid de O.L.V. kerk en de St. Servaes. De middag was al ver heen, toen we over snelle wegen voortronkten richting Zutphen, maar niet alvorens bezuiden Mook een theepauze in te lassen, wat Wies en Bunna meteen de gelegenheid bood een Hollandse ouwe klare her te waarderen.

Na zevenen streken we neer in de stationsrestaurant te Zutphen voor de slotdis; hier bedankte ieder elkaar alvast voor de zeer geslaagde excursie, maar vooral prof. Jongkees, die zich wederom bereid verklaarde in deze rumoerige tijden van modernisering van de universiteitswereld, deze tocht te leiden.

Het was bijna zondag toen we weer in Groningen waren, waar we uiteen -
"PARTIR, C'EST MOURIR UN PEU"

Eén ding stond voor ons allen vast: deze reis was om twee redenen uniek: ten eerste vanwege de in zo korte tijd opgedane indrukken van cultuurmonumenten van vervlogen eeuwen--wij bezochten immers 37 kerken, 15 kastelen en 7 andere bezienswaardigheden--ten tweede vanwege de ongelooflijk gezellige en prettige sfeer, waarin we met elkaar optrokken en waar een ieder zich inzette de anderen grongig te leren kennen, begrijpen en waarderen.

Deze beide factoren hebben ons een excursie gebracht, die wij niet licht zullen vergeten: enkelen van ons, naar wij hopen, nooit.

Kronikeur: Menno ten Berge

Kriticae : Eunna Arends

Maria Geenen